

Làng Lỗ Khê

Làng Lỗ Khê nằm trong vùng "Ngũ Giĩ" của huyện Đông Ngàn, thời phong kiến là một xã, nay là một thôn của xã Liên Hà, huyện Đông Anh.

Làng được hình thành từ lâu đời, qua các địa danh gắn với truyền thuyết về sự tích của các vị thần như : Cầu Bài là nơi Ông Dực, Ông Minh (tướng của Hùng Vương, thành hoàng làng Hà Lỗ, Hà Hương ở bên cạnh) bày binh bố trận để phục kích giặc Ân, Cầu Lợn là nơi đặt trạm hậu cần của quân sĩ, Ao Hiềm là nơi lấy nước nấu ăn và cho quân sĩ uống, làng Lỗ Giao là nơi giao quân v. v...Lỗ Khê thờ Điện Hưng (sinh năm 313 trước CN), văn võ toàn tài, có công giúp Vua Hùng đánh lại nhà Thục.

Vào tháng 11- 2003, tại gò Đình Chiền (nơi dựng đình cũ), các nhà khảo cổ học đã phát hiện các riu đá, đồ gốm, có niên đại cách ngày nay trên dưới 3500 góp phần khẳng định điều đó.

Lỗ Khê nằm trong rốn trũng của một con đầm vốn là nhánh cụt của sông Hoàng Giang. Xưa, ngoài vụ lúa chiêm, dân làng còn tận dụng lợi thế của vùng có nhiều ao chuôm để khai thác các nguồn tôm cá bằng các hình thức : đăng đáy, vó, chài, đập, tát vét .... Làng còn có nghề nấu rượu, làm hàng xáo.

Làng Lỗ Khê xưa có 4 xóm : Đông - Tây - Chùa - Trước và 4 giáp chia theo xóm, gọi theo tên xóm. Mỗi xóm - giáp cử 4 người lèn ở dưới tuổi 50 để điều hành các công việc làng phân bổ.

Làng Lỗ Khê hiện còn ngôi đình, tương truyền là ngôi điện thờ Đệ nhất thành hoàng làng Điện Hưng, dựng vào thế kỷ II trước Công nguyên, lúc đầu ở bãi Đình Chiền, ngay trong khu vực đồn trại của Ngải. Sau dân làng rời về chỗ hiện nay, dần dần nâng cấp thành đình. Đình còn thờ thêm 3 vị : Thủy thần, nguyên là con của Lạc Long quân, cai quản sông Cầu, Dương Trục và Tô Quang (anh em con cô con cậu) quê ở trang Thanh Liêm (nay thuộc tỉnh Hà Nam), từng theo Lê Lợi đánh giặc Minh, đóng quân ở làng Lỗ Khê, cho quân lính cùng dân làng đào 72 cái chuôm và 11 mạch để trữ nước tưới cho đồng ruộng, trồng cây gai quanh làng làm hàng rào bảo vệ làng và đồn trại. Đình trước đây có cấu trúc "chồng diêm" (hay chữ "Nhị"), gồm nhà tiền tế và đại đình, mỗi toà 5 gian, được xây lại vào đầu thập kỷ 70 của thế kỷ XIX.

Lỗ Khê có ngôi chùa Bụt Mộc, tên chữ là Quang Linh tự. Theo các bậc cao niên trong làng thì thời xa xưa, trên nền chùa có 10 vị "Bụt đá" mộc tự nhiên. Dân làng dựng ngôi điện để bảo vệ và thờ bụt, gọi là Quang Linh am điện (am thờ tâm linh trong sáng), sau đổi thành Quang Linh am tự. Do chùa toạ lạc trên một gò đất cao ngoài đồng, nên còn gọi là chùa Đồng.

Mỗi năm Lỗ Khê có hai kỳ hội chính. Hội tháng Giêng nếu đầy trà (hội lớn) từ mồng 10 đến 26 và bán trà (hội nhỏ) từ mồng 10 đến 19, có rước văn, rước Mực lục, lễ đón quan anh làng kết nghĩa để cùng hát ca trù. Ngoài ra còn có thi vật, cờ tướng và một số trò chơi khác. Hội tháng Tám, từ mồng 10 đến 13, diễn lại sự tích thánh Dương Trục mổ trâu khao quân và dân làng.

Làng Lỗ Khê xưa kết nghĩa với làng Hương Trầm (xã Thụy Lâm) ở bên cạnh và làng Choá (huyện Yên Phong). Theo lệ từ xưa, hàng năm bất luận thời tiết thế nào, hai bên đều cử đoàn đại diện đến thăm nhau vào kỳ hội. Ngày mồng 10 tháng Giêng, làng Lỗ Khê mời Quan anh Chóa (6 - 8 người), lễ vật của Quan anh mang theo là hương đèn đặc biệt. Vào ngày 14, mời làng Hương Trầm (80 người) vừa dự tiệc, nghe hát ca trù và cùng hát xướng tại đình.

Làng Lỗ Khê còn là nơi sản sinh ra hình thức sinh hoạt văn hóa đặc sắc là hát ca trù (hay hát ả đào, hát cô đầu, hát nhà trò), có thể coi là đất tổ của ca trù vùng châu thổ Bắc Bộ.(HNM)